

Un pròleg en forma de carta

Gabriel Pena

A finals de 2009 Pagès va agafar el compromís de publicar el meu segon llibre de poemes: *La revolució del bon gust*, un poemari que va fluir i madurar en un període de temps relativament curt. Abans i durant el procés d'elaboració havia llegit bona part de l'obra del Pere. Als poetes, encara que després ens delim per trobar el nostre propi estil i, així, diferenciar-nos, ens satisfà beure de la poesia dels altres. Per aquest motiu em va semblar oportú demanar al Pere un pròleg per al llibre i, molt amablement, hi va accedir. L'editorial havia adquirit el compromís de publicar el llibre a principis de 2010. No teníem gaire temps. Que el Pere acceptés ho vaig viure com un complit. Em constava que darrerament no era un fet habitual que accedís a aquest tipus de peticions. Una vegada el vaig tenir a les mans —en aquest cas a la pantalla de l'ordinador— recordo que en vaig fer una primera lectura nerviosa; el delit me'l va fer devorar, sense assaborir-ne gaire el contingut. I va ser a la tercera o quarta lectura que em vaig adonar que el format responia al que podia ser una carta. Una carta que el Pere m'adreçava. Immediatament hi vaig veure l'oportunitat d'establir un diàleg generacional i per aquest motiu vaig demanar a l'editorial de tancar el llibre amb un epíleg en forma de resposta al pròleg del Pere. El resultat va ser un diàleg breu, és clar, però al mateix temps la fórmula —un pròleg introductori, el qual contextualitza fantàsticament al lector, i un epíleg que busca arrodonir el conjunt de l'obra—, estableix un pont que uneix per sempre —sempre que els lectors ho desitgin— dues maneres força similars d'entendre la poesia malgrat haver estat gestats, ell i jo, en ventres tan allunyats en el temps, i haver viscut vides tan dispers.

3 de novembre de 2018.

Maó. Menorca. Països Catalans.

Amic Gabriel,

Vas demanar-me un pròleg per a La revolució del bon gust, i jo, una mica imprudentment, amb la precipitació que de vegades l'amistat imposa a les decisions, et vaig dir de seguida que sí. Ara que em poso a escriure'l penso que potser no sóc la persona indicada per fer-ho: ja sóc un poeta vell, i els poetes vells no som de fiar quan parlem de la poesia dels joves, perquè és probable que no l'entenguem, de la mateixa manera que tampoc no és rar que els joves no entenguin la poesia dels vells. N'hi ha que creuen que aquesta mútua incomprensió forma part del conflicte generacional que fa progressar les coses. Potser sí que és així. Però, a mi, el progrés no sempre m'interessa, i, en el progrés artístic, ja fa anys que no hi crec. Un home que no és progressista valdria més que no opinés gaire, en una època amb tanta gent disposada a defensar les idees boniques, per molt que vagin en contra de l'evidència de les coses. Llegeixo i escric per plaer i per vocació, és clar, però també perquè la literatura, tal com jo la veig, m'ajuda a apartar-me dels miratges ideològics i de les falsedats de l'opinió. Fa trenta-cinc anys, m'ho va aclarir per sempre el senyor Pla, a la vora del foc del seu mas: "opinar és més fàcil que descriure, per això tothom opina."

Miraré, doncs, d'esquivar la incomprensió de l'edat provecta, i de dir alguna cosa potser certa i útil sobre el teu llibre. El títol, La revolució del bon gust, em sembla una bona declaració d'intencions, i més quan comprenem, llegint els poemes, que aquest títol no es limita a l'estètica, que implica també, i sobretot, una proposta ètica. Ens ho confirmes tu mateix, quan, en la "Nota de l'autor", parles d'un temps "en què la política anava més enllà del simple realisme". Els teus poemes, crec jo, també hi volen anar. La frivolitat i la banalització actuals quasi han aconseguit que el bon gust quedi reduït a un assumpte de decoració i modisteria. Però el bon gust, com van saber els grans estetes de la modernitat, és inseparable de la moral. Una de les modalitats del mal és fer les coses malament, en art, en amor, en cirurgia o en política; i és freqüent que, en qualsevol d'aquestes disciplines, s'arribi a la maldat pel camí de la naturalitat i l'espontaneïtat, perquè, per fer les coses bé, s'ha de treballar.

Això que acabo d'escriure pot resultar irritant, en una cultura propensa a la droperia moral i que sovint es regeix per manifestacions d'aquesta droperia com la irresponsabilitat, la impostura o la burla descreguda, la qual, en el fons, només és submissió. Al meu entendre, un dels valors de La revolució del bon gust és que la veu que hi parla ho fa des de dins del seu conflicte, treballant contra la inclinació a la nàusea de la singularitat, per dir-ho amb una expressió antiga i clara. És la veu d'una persona que enyora, que es menysprea, que estima i que detesta, però sense caure en la il·lusió de la privacitat pura, és a dir, sabent que la vida pública, social, forma part de la intimitat.

La paraula "revolució", morta políticament, per culpa de les revolucions mateixes, sembla que ja només té sentit si la utilitzen els fabricants d'il·lusions tecnològiques o

bancàries. Però tu no has tingut por de fer-la servir, relacionant-la, no sense crueltat, amb una derrota política que, setanta anys després, arriba fins al protagonista del teu llibre. El qual, doncs, no es limita a assumir allò que de social hi ha en la seva experiència, sinó que també la viu històricament, perquè no vol eludir les conseqüències, exemplarment dramàtiques, de la construcció i la destrucció de l'entusiasme col·lectiu.

És bastant insòlit que una persona jove com tu s'enfronti, en els temps que corren, a assumptes d'aquesta mena. Encara ho és més que ho faci poèticament, amb un llibre apassionat —quasi rabiós, en algun moment—, però, alhora, tranquil, i subratllo la paraula per indicar un aspecte decisiu de la teva obra: la tranquil·litat estilística i tonal. A La revolució del bon gust (i, en això, el llibre també és coherent amb el seu títol), no hi ha ni crits ni malabarismes verbals; les paraules sonen amb un to de conversa confidencial, o transmeten la sensació, més íntima encara, d'un monòleg que només es pronuncia per dintre, reflexionant, patint, evocant. En el teu llibre també hi ha passatges obscurs, que potser sorgeixen del xoc de la intel·ligència amb el desconcert, i que, en tot cas, amb el seu hermetisme, evidencien l'esforç intel·lectual i emocional del protagonista del llibre, i l'esforç literari d'un poeta que, utilitzant material costumista, objectes i paraules corrents, ens produeix la sensació inquietant que en els poemes hi ha ingredients poderosos que no veiem, i la superfície aparentment quotidiana del poema agafa una patina simbòlica, misteriosa, que ens interroga i ens fascina.

Una tarda de la primavera passada, tu i jo ens vam trobar, mig casualment, a la rue Rivoli de París. Recordo la mescla d'aplom i d'inquietud que em va semblar veure en la teva cara i en els teus gests amables. Era una tarda lluminosa, que convidava a quedar-se molt de temps en aquell tros magnífic del món. Vaig pensar que era un bon lloc per a un poeta intel·ligent i jove com tu, i que també era un bon lloc teu la terra petita d'on venies, la pàtria primera del teu poble, que t'havia donat una part important d'aquell saber estar que s'et veia, mentre preniem el té en una terrassa, en el cor de París. Ara penso que aquesta barreja de cosmopolitisme i patriotisme entranyable, de maduresa i nostàlgia d'allò que la maduresa ens fa perdre, d'estranyament i proximitat, de record i esperança, és un còctel delicadament i sàviament preparat i servit a La revolució del bon gust. Vull dir que trobo, i disculpa'm la indiscreció, que us assembleu, tu i el teu llibre. Ja sé que això només pot ser una suposició, però, tant en la vida com en la poesia, hi ha moltes coses que només es poden suposar. És igual; per a mi, aquesta virtut de la teva obra és una prova d'autenticitat i de valor. De bellesa moral, de bon gust.

*Una abraçada,
Pere Rovira*

Amic Pere,

Dius que és probable que els vells no entengueu la poesia dels joves, i que els joves és probable que no entenguem la dels vells. Aquesta probabilitat només és present i realitat en aquells que no accepten la seva condició. Per tant, no ho és en nosaltres. Nosaltres: tu, que saps entendre't vell i jove al mateix temps, com queda perfectament palès a la teva obra la qual, deixà'm que també ho apunti, diria que ha evolucionat mimèticament a la teva persona. I jo, que sé entendre'm jove i que, de vegades, no em desplau la idea d'arribar a ser vell.

A la teva carta suposes que el progrés ens allunya. En canvi estic gairebé convençut que el progrés, talment com la revolució, afortunadament són conceptes íntimament vinculats a l'entesa entre generacions. Aquesta circumstància, però, exigeix comunicació. I la poesia i l'art en general podrien ser una bona eina per començar a caminar en la direcció oportuna. D'altra banda, molt em temo que el destí d'ambdues paraules, progrés i revolució, comparteixen fatalitat en haver estat malmeses per ideòlegs i artistes de suposada avantguarda.

El nostre amic i també poeta Pere Pena, al pròleg del meu anterior llibre (Anco-ratges de baix cost; Pagès Editors 2007) escrivia: "cada dia estic més convençut que l'estil d'un poeta ve determinat per la conjunció entre la posició moral que adopta per mirar i parlar d'allò que l'envolta i el grau de sinceritat amb què és capaç d'enfrentar-se amb si mateix." Ho comparteixo. És més, la considero una afirmació projectable a tots els àmbits de la vida pública. I per tant, i en major mesura, considero que interpel·la directament la dimensió artística i la dimensió política. Potser per això em molesta que certs autoanomenats "progressistes" —defensors de la idea que les coses estan canviant i promotors de la farsa que ens proclama hereus d'unes dinàmiques socials preestablertes a les quals no ens queda sinó adaptar-nos-hi—, massa sovint marquin la tendència de la creativitat, o acabin governant un poble. Em costa valorar fins a quin punt la seva proposta respon a la veritat o és pura submissió, com tu dius, a la droperia. Sigui com sigui, repeteixo, em molesta. Em sembla una excusa per fugir endavant, i és clar, això no és en cap cas ni esperançador ni endreçat.

Efectivament algunes societats van viure més enllà del realisme. Col·lectius que van tenir el gust de sentir-se governats per ments entusiastes, gairebé clarividents, preparades i amb estil. Avui això no passa. Almenys, no passa a casa nostra. I les alternatives, fins al moment, immediatament deixen de ser-ho. Com a poble semblen nusos en un bolic. Per molt que ens hi posem, només hi ha una manera de resoldre'ns. Almenys per no perdre-hi més temps. En un futur espero veure determinació d'acord en l'aplicació d'aquest únic remei. Tal alliberament també te'l desitjo. A tu i a tots aquells que aneu per davant, sense els quals aquest llibre difícilment hauria estat possible. Més enllà de la vostra obra, el referent és l'insurrecte. L'ingovernable i el gairebé indomable per autèntica objecció de consciència.

Per mi, de l'art queda allò que és proper al públic. Tot allò altre, si se subscriu, és per pura obstinació. Per militància. En poesia aquesta premissa també és vàlida. Defugir de l'experiència o de l'altra sentimentalitat, i per tant d'allò proper, és fer sucumbir el gènere en l'hermetisme. Tu saps la delicada frontera que circumda el territori de la poesia, i també saps la dificultat de mantenir-se dins els límits de l'essència i de no passar mai al terreny de l'evidència. De tu i de vosaltres he après el lent procés de destil·lació a què ens tenen obligats els versos, el poema. Així com de la necessitat de sotmetre's a les fórmules de fluïdesa. No puc, en canvi, subscriure la poesia ingràvida. Ni la "cacofònica", per descomptat. Respecto totes dues línies però les judico als factors que ens allunyen del públic. En sentir-se al·ludits, molt probablement, alguns diran que l'exercici d'escriure és propi d'un mateix i que en cap cas espera retorn. No m'ho vull creure. La poesia és un exercici intel·ligent i en conseqüència requereix del públic, del lector, per a ser completa. El poema el comença i l'abandona el poeta; l'acaba el lector. Per aquest motiu el poema ha de sostenir-se, perquè comunica. Ho fa navegant la tangent de l'axioma per no ser descobert, però amb la justa mesura que permet al lector desvetllar l'experiència, la seva pròpia experiència. En definitiva, doncs, la poesia és comunicació perquè és extracte de la quotidianitat —extracte elaborat i ple de substància— que compartim. Això hauria de permetre el trajecte teòric des de l'emissor fins al receptor. Òbviament, però, tractant-se de poesia el missatge dirigeix i suggereix a la realitat. En cap cas l'entrega.

Aquest és el paisatge que va més enllà del simple realisme sense caure, com deia abans, en temptacions ingràvides. Aquest és, i estaria bé que fos el principi de tot allò que ha d'acabar esdevenint públic. Perquè és aquesta la manera amable de connectar amb el que ens envolta i ens fa sentir particips. L'altra és la via, no sé si estaràs d'acord, del discurs únic. L'alternativa agressiva. Popular entre la mediocritat. Entre els aspirants a dictar modes o a governar col·lectius. Que se'n vagin i que governi la poesia del bon gust.

*Una abraçada,
Gabriel*